

اڻاسي آزادي

ممي. سڄ ٿي چوانءَ تنهنجو هي پٽ آمريڪا مان ڪرڻي آيو اٿئي. نريش ڪلڻ شروع ٿي ڪيو. ڪويتا جي هن ست تي، ماءُ جي منهن ۾ ڏسڻ لڳو. ماءُبه اڃان دال چانورن کي مانيءَ جي ٽڪريءَ ۾ ويڙهي، مک ۾ وجهڻ تي هئي. جو ڏيءَ جي هيءَ ڳالهه ٻڌي ڪنڌ مٿي ڪري ڪويتا کي ڏسڻ ويهي رهي. چيڪينس ”ليئن ڇو چيو تو ڪويتا؟“

”ممي ناٽڪ ڏسڻ وياسين ته چوي ٿو سهڻي ۾ سهڻي چوڪري سڄ پڇ سڀني لاءِ هجڻ کپي هڪ لاءِ ڇو؟“

ماءُ چيو، ”سڄ ته چوي ٿو ۽ جوانيءَ ۾ ايندي ايندي هر ڪا چوڪري سهڻي به ٿي پوي...“

”تو نه سمجهو ممي.“ ڪويتا ڇمڇو ڪانٽو پليٽ تي نرڪايو. ”نريش چوي ٿو شهر جي جيڪا سهڻي ۾ سهڻي چوڪري هجي، سا سڀني مردن کي ملڻ کپي.“

”مٿي گهوڙا؟“ مميءَ ڳڻي ٽڪڙ ۾ وات ۾ وڌي ۽ پيڪندي چوڻ لڳي ”مرد مٿا گهوڙا، هڻي چوڪريءَ کي چيتيون چيتيون ڪري ڇڏين. ويچارا رشي مٺي ان ڪريءَ ته شهر جي سهڻيءَ چوڪري کي ديوداسي بڻائي ديوتا جي چرڻن ۾ سوگهو ڪندا هئا...“

نريش ٽڪڙو ٽڪڙو ڪلڻ لڳو... وڃ ۾ هڪ پيرو چڪن جي تنگ چوسي ڦٽي ڪندي چيڪين، ”سوگهو ڪندا هئا“ ۽ ڪنڌ جي اشاري سان پيٽ کي چيڪين مٿيس ماڻهي جي ڳالهه... وري ڪجهه ياد ڪري چوڻ لڳو ”ڪويتا اهو تون ڪهڙو شعر چوندي آهين“ چنڊ پل ڪنهن جوابه هجي پر چانڊني سڀ جي هجي.

”مطلب؟“

”مطلب تون ئي ٻڌا؟“

”مطلب ته سهڻي چوڪري شادي ڪري زال پلي ڪنهن جي بيهڻجي پر کيس برقي ۾ نه رکجي سندس حسن کي ڏسي قدرت کي ساراهڻ جو هر ڪنهن کي وجهه ملڻ کپي.“
 ماءُ به هامي پري، ”ها سونهن ته آهي ڀڳولن جي رچنا، جيترو ڏسي اوترو آند ملي ڇا ته راڌا ڪرشن ۽ رام سیتا جون مورتون ٿا ٺاهين بس ويندو نهار. ڏاسواڻيءَ جيڪو سنگ مرمر جو مندر ٺهرايو آهي نه نریش. وڃي ڏس ته اڄ اتي اهي مورتون...“
 نریش ذرا شیطانتڻيءَ سان چيو، ”سونهن آهي ڀڳوان جي رچنا... بٽيس ڪوڀتا. سونهن آهي ڀڳوان جي رچنا...“

”نه؟ ڪونهي ملين ڪوڀتا. تون سچ چئج... ماءُ پڇيو.“
 جواب نریش ڏنو، ”اڙي اهي مورتون جڳپور جي ڪاريگرن جي رچنا آهن ڀڳوان ڀڳوان جي رچنا ڪونهن...“
 ڪوڀتا جو جواب آيو ”سیتا چاهي راڌا بلبلر سهڻيون استريون هيون... تون ليئن چئي سگهندين ته سیتا کي راوڻ کڻي ويو ته هو صحيح هو.“
 ڪوڀتا جي نهار ۾ تلخي ڏسندي به نریش جو ساهس جهڪو نه ٿيو چيڻين، ”مان شادي شده زال لاءِ نئون چوان، پر راڌا ته شادي شده نه هئي پوءِ به ڪرشن سان سندس نالو کنيو وڃي ٿو...“
 ”تون نه سمجهيندين نریش“ ماءُ چيو.

"To hell with it" (وڃي جهنم ۾ پوي) چوندو نریش پيپر ٽپڪن سان هٿ اڳهي کڙو ٿيو.

ڪوڀتا چيو، ”ڀڳو. هٿ ڌو، ڌو گيندي ڇا لاءِ آهي؟ هتي آمريڪا واري ٿڌ ڪونه ٿي پوي. جوڻهين هتي هجيئي ته اها داڳ ۾ رڌل چڪن واري هٿن ۾ بانس سنگهي بيھڻ به نه ٿيئي ڀر ۾.“

نريش کلڻ لڳو.... "To hell with it" مڃت نٿو ڪريان.

ڪلڪي پي ٿيئي ڄڻا ٿي وي ڏسڻ وي ويٺا.

مميءَ جي گوڏي تي لپٽيل ڪويتا اوچتو اٿي ڪڙي ٿي ”ممي هي آواز بهتءَ رڌڻي مان؟
نوڪرياڻيءَ ڪجهه پڳو.... هاءِ الا اهو ڪارن ويٺو جو سيٽ جيڪو اڄ ڪوليوسين، ان جو
پيس نه هجي....

نريش چيو، ”آمريڪا ۾ نوڪر ناهن ته انهيءَ پڇ ڊاه ڪان چٽو پيو آهي برتن وڌا ڊش
واشر ۾ مباسٽ سڀ صاف....“

”سڀ صاف؟“ ماڻهجو ڪيو. ڪويتا ته رڌڻي ۾ نوڪرياڻيءَ کي جهون ڪيڏ لاءِ هلي ويئي
”ڄڻ تون ئي آمريڪا مان ٿي آيو آهين؟ مان ڄڻ ڪانه ٿي مٿي آهيان پڙهي وٽان؟“
”ته پڙهي وٽ هي تڪليفون ڪونه هيون نه، اهو ته مڃين ٿي نه؟“ نريش کلڻ لڳو.

”هرڪنهن شهر جا دڪ سڪ پنهنجا آهن. ڊش واشر ۾ مباسٽ رک، صلبڻ وجهه، وري
مباسٽ ڌوپي نڪرن ته نڪاڻي لڳاءِ هتي مٿي رک سڀ ڪم اهڙي ڪري وڃي. مشينون
ته سڀ لاءِ آهن اتي مارڪيٽ مان پاڇيون ڪپن، ته جڏهن موٽر ڪڍ، گراج مان ٻاهر ڪڍ، هلاءِ،
تڏهن وڃي مارڪيٽنگ ڪري اچ. هتي در تي پاڇيءَ وارو تازي پاڇي ٿيئي وڃي.“
ڪويتا رڌڻي مان واپس مٿي ته خوش پئي لڳي چيلين ”آواز ته ڪيڏو ٿيو پر هيٽنگ ڊش
پڇي ڪونه پيو، رڳو ڪريو هو....“

”هاڻي ڏس چتر ليڪا جي هيءَ سين“ هت کان پڪڙي ڪويتا کي ڪوچ تي سڻيندي نريش چيو.

”مئي، اها سين ته مون کي مس ڪرڻيئي نه هئي... الا مينا ڪماريءَ جو هي جوڳي روپ...“

”مري ويئينءَ نه“۔ نريش کلڻ ويٺو.

ماءُ چيو ”مري ته ڪلهه ڪملاوتيءَ جي راڳ تي به ويئي هئي. چيان جهڙي ملڪ ۾ رهي مئي آهين بيلبه الاهي ملڪ گهمي آهين ڪو ڏيئي اٿئي؟ سونهن تي مري، راڳ تي مري، سڳنڌين تي مري، ڪا ڪاڏي جي شيءِ ڏاڍي پسند اچي ته به چئين مري ويس ممي، ههڙي سني مئي، آخر جاپان مان مرڻ ڪانسواءِ ڪجهه سڪي به مئي آهين؟“

ڪويتا اتي ماءُ جي گود ۾ وڃي ڪنڌ رکيو. سندس چپن تي اگر ڦيرائي پنهنجون تنگون هلائيندي چوڻ لڳي، ”ممى هر سناڻ تي مران ٿي بهرلر پر نريش وانگر سني شيءِ ماري ڦٽي ڪرڻ وارا ويچار ته ناهن نه مهنجا“

”هاڻي وينا پاڻ ۾ بحث ڪريو. ماري آيا آهيو هڪڙو ڏکڻ کان ٻيو اتر کان رهندا هتي رڳو مهينو مس سوبه ويندو بحث ڪريو.“

ڪويتا ماءُ جي گلي ۾ بهانهن ورتي چيو ”ڏکڻ اتر نه پشچم پورب چئو...“

ماءُ چيو ”هاڻي ڏس ڏس پهرين تنهنجي چتر ليڪا... وري چوندينءَ رولند ڪريو...“

ڪويتا اڃان ڪيچل جي موڊ ۾ هئي ماءُ جون ٻانهون ڪٿي پنهنجي گلي ۾ رکين
 چوڻ لڳي ”توبڙي مميءَ جي ڳالهه پورب پشچمر کي اتر ڏکڻ ٿي چوي نريش.“
 "To hell with it" نريش انميو جواب ڏنو ۽ ڏاڍي ڌيان سان پڪچر ڏسندو رهيو. هاڻي
 ڪويتا پڪچر جي ڪٿا ۾ لاءِ مٿي ويئي.

فلم ختم ٿيڻ تائين هال ۾ ايڏي ماڻ هئي جو تنهي جڻن کي فلم نه پر جيوت جو ڪو
 سچ چتر پئي محسوس ٿيو. فقط ڪنهن مهل جذبات جي ويگ ۾ اچي ڪويتا اوهه- آهي
 ڪئي يا اکين مان ڳوڙها ٿي اڳهيائين.

فلم پوري ٿيندي هئي ويڊيو ۾ پنهنجو پاڻ رولائيڊ ٿيڻ شروع ٿي ويئي. ڪويتا ماءُ جي
 ڳوڙن تان اڃانڪ اتي ويهي چيائين ”هي ته ويڊيو وڌيڪ سٺو چئبو. منهنجي ۾ ته رولائين
 ڪرڻ سان ئي رولائين ٿيندي آهي.“ "To hell with it" نريش ليئن چوندو هال مان وڃڻ
 لڳو.

ڪويتا ٽپ ٿيئي اچي کيس هٿ کان پڪڙيو، ”ويه هتي.“
 ڪويتا جي ممي به اتي وڃڻ لڳي ڪويتا کيس ڪڙتي کان پڇڪيو ته ماءُ چيو ”سيءُ پيو
 پوي مان شال ڪٿي ٿي اڃان... پر مان جيڪر وڃي هاڻي آرام ڪريان توهان به ٿي نه وينا ته
 رات جا 12 ته ضرور ٿي ويندا.“

ڪويتا چيو: ”ليئن نه هڪجهڙي سگهي ٿو. ڏس ته ڪيڏن سالن کان پوءِ گڏيا آهيون....“

ممي پوءِ به وڃڻ ٿي لڳي. ڪويتا رڙ ڪئي ”ممي: آنتيءَ کي فون ڪئي ته منهنجي سس

لاءِ هيٺ مٽيءَ کان سڀاڻي ڀاڙ ضرور ڪرڻي رکي؟“

”هه ها“ ذرا نٿوليءَ سان نريش چيو، ”متيرن جون ڪچريون ۽ سڪل سوانجرو ۽... ۽ ڇا

مهوراني... ته ڇا...“

”هون... هون...“ ڪويتا ڀاءُ جي بهانهن جهلي روسامو ڪيو.

مهاڻهن چٽنگي نريش چيو To hail with you ڀاڙ ڪچريون؟ سوانجرو. تنهنجي سس

آهي ڪين موهن جي دڙي جي آڏواسڻ؟ ڇا ڇا ٿو ڪيس hail with it

ڪويتا ڪجهه سنجيدگي ڪجهه نماڻگي سان چيو، ”ويچاري وڏيءَ عمر جي آهي. مميءَ

وانگر آمريڪا، انگلينڊ ڪانه گهمي آهي...“

”مٿي جون سور آهن اڳيون رسمون به ته اڳيون زالون. ڪهڙيون ڪهڙيون شيون هاڻي

نڪري پيون آهن... مان ٿو چوان جنهن زال کي حالتن سان ٺهڪڻ هٿو اچي سا ڪنهن

ڪم جي ناهي.. ڀاڙ ڪچريون چي، هي به ڪي ڪلڻ جون چيزون آهن؟

ماءُ پنٿي مووڻي لڳي. پٽ جو ڪن پٽي چيڪين، ”ماريا هيل وٽ اٿ، پهرين اهو تبڌاءِ

آمريڪا ۾ نه ٿئي ڪيئن بهدين کي پنهنجي قسم جي ڪڪيز (بسڪيٽن) سان چاهه هو.

سڀني ملڪن ۾ پراڻي تي مردن ٻڌا ڇا جوان به ڏسندين...“

”آه. منهنجي ٻڌايون ممي... هاڻي چوندين هيل وٽ ٻڌايون ممي. تهڪڙو مک ۾ جهلي

ڪويتا ڀاءُ طرف ڏٺو.

پاءُبه ڪو مسخريءَ جي موڊ ۾ هو. جهپ هڻي سندس چوڻي پئي چيلين ”ها هوو هو هو
چمچي. سس تي اهي مسڪا نه هڻي ته تنهنجلبار پاڻ وٽ رکي توکي انڊيا گهمڻ جي
موڪل ڪيئن ٿئي.“

”ڏسين ٿي ممي.“ ڪويتا رڙ ڪئي. ”نريش تي سڄو مٿيريلزم جو آمريڪي رنگ چڙهي
ويو اٿئي. منهنجي سس کي آهي جڻ مسڪن جي ضرورت؟“
”هيل وٽ يوئر سس، چئي نريش ويڻ ٿي لڳو ته ڪويتا ڪڙتي کان چڪي ڪڻي صوفي
تي سٿيس.“

”ويهه هتي... سچبڌاءِ تون ليئن ٿو سمجهين ته مان پنهنجي سس لاءِ پاڙ ڪچريون فقط
چمچاڳيريءَ يا مسڪا پالش سبب وٺي ويندي هونديس؟“
”نه نه ڇا؟ ڳالهه بلڪل صاف پيئي آهي. رهي ٿي مٿي جاپان ۾ ۽ ڪارمڪيس ٿي متيرن جون
ڪچريون؟“

”پليل آهين نريش. اسان جي پويي تهذيب اهڙي آهي ته پئي ڪي جو وڻي سو وس
پڇندي ضرور ڪجي.“

نريش ڪوچ اڳيان رکيل شيشي جي ٽيبل تي ڌڪ هنيون (پهڻي ڪي اهو سونهين ٿو ته
پهرئين ڪي چوي انڊيا ٿو لهين ته جهڏو گرام خريد ڪري اچڻ مون لاءِ...“

”او نو نريش. تون سمجهين ڇو ڪين ٿو؟ هي ته آهي نظر نظر جو ڦير. مان سس جي
فرمڪش کي سندس دلپسند چيزن جي گهر نٿي سمجهان...“ تون..“

"To hell with it" مبحث بند ڪوينا. مان تنهنجي جاءِ تي هجان ته جيڪر اهڙي ڪله

واهيات چيز وٺي وڃڻ ڪين چاهيان؟

ان مهل ماءُ اچي ڏيئي جي ڪلهن تي هڪ شال رکي. نريش ڪوچ جي ٻانهن ۾ لڳل خانو

کولي پتو ڪڍي ورتو ۽ مٿس ٿري ۾ سگريٽ رکي پتو کولي ماءُ کي چيائين ”سير

ڪرسي.... ٿي وڃي...“

”مان وڃي ٿي سمهان نريش سيءُ پيو پوي.“

نريش ماءُ جي شال لاهي ڪڍي ڦٽي ڪئي. تونبه هاڻي ڪوينا جي سس وانگر جهڙي گدام

جي آڊيو اسٽ ٿيڻ لڳي آهين. ويهه هتي سيءُ ٿو پويئي ته وٺي وينديءَ ڏڪ....

”ڏاڍو لڄو آهين نريش. ماءُ ڪرسي سيرهه پت مان شال ڪڍين. نريش ايتري ۾ ٻن ڳالهن

۾ وسڪي مٿين ۾ مٿس اوتي ورتي.

ڪوينا چيو، ”منهنجي ته اڄ ڳالهين ڪرڻ جي موڊ هئي...“

"To hell with it" نريش تڪيون ڦهلائي سگريٽ کنيو.

ڪوينا پٽن کي هٿي ڪين لاتو ڳل کي هٿ ڏيو ويني رهي.

”ڇا جا جهاز ٻڌا؟ ڪنڊ جا ڪين باروت جا؟“ سگريٽ جي رک ڇڏيندي نريش سوال ڪيو.

”تونبه ڇڏ ڪڍي پتي کي اڄ. ڪوينا جي موڊ ناهي ته...“

مگر ڪوينا رڳو سوچي ڇڏي سوچي پيئي نه. مان چوان ٿو ڪٿو پيو غم اٿڻو. ڏس ممي.

سوچ جو زمانو تڏهن هو، جڏهن غريبي هئي. ڪوينا جي شادي لاءِ پئساس ڪپندا هئا.

منهنجي نوڪري ٽڪي واري هئي، پاپا ماڻهن کي انشورنس جا فلڊلٽڪي ٻڌائي
 ٽڪجي پوندو هو، جي ڪٿي هو انشورنس ڪرڻين، منهنجي صاحبزادي اسڪول جي هيڊ
 مسٽري گهر ۾ هلائيندي هئي ته ممي ناراض رهندي هئي. ڇڻ ممي هو نه ٿيڻ؟“
 ”هاڻي ته لکي ٿي... ٻڌ ڪوٽا؟ هاڻي ته جوڻس لکي ٿي مان تنهنجو دڪان ويٺي مزي سان
 هلايان ٻاربه تمام خوش آهن، توکي اتي جيڪو سوشل ورڪ ڪرڻ هو سو پلي وينو
 ڪر...“

”۽ ناڻو؟“

”ناڻو ته ويچاري موڪليس به پيءُ ۽ چوي ٿي ناڻو زال ڪمڻي چاهي مرد، ناڻي مٿان ته
 ڪنهنجو نپو ڪونهي. گهر سڳيو هلي سڀ جوبلداريون پوريون ڪري سگهجن...“
 ”ها... نيڪ ٿي لکي اڄ منهنجي شاديءَ کي به نه ڪري چار سال ته ٿي ويا. ويس به اهڙي
 گهر ۾ جتي ڏڻ وار جي چنٽلڪي ڪانه اٿن... ممي سچ ٿي چوان منهنجي سس پلي تو
 وانگر دنيا ڪونه گهمي آهي ته ويچار تو وانگر اٿس. سيٽن مان ڪجهه اچڻ گهرجي سو
 ته ويچاريءَ ڪڏهن پلجي به مون کي نه چيو آهي. سڪ سان سندس پسنديءَ جون شيون
 وٺي وڃان ته اکين تي رکي...“

ماءُ چيو، ”ڪويتا ايتري سڪ سهنج ڪانپوءِ به تون من ڪري تمام خوش نٿي لڳين...“

تو کي سبب ٻڌايان ممي. تون اصل ملڪڙي ٿي ويندينءَ؟

”ڇڻ ڇڻ هيڏو سپينس چائڻ ٿي رکين.“

نريش ٻيو سگريٽ ڊڪايو ”ممي اسين شروع ۾ پئسي لاءِ سرگردان هئاسين تبه جڏهن سگريءَ جي چوڌاري سڀ گڏجي ويهندا هئاسين تڏهن سوچيندا هئاسين اسين پنهنجي قوم جي خوشحاليءَ لاءِ ڇا ٿا ڪري سگهون. مون بهالمنڊر ڪوليو نريش سنڌي اسڪول ڪوليو. اسان جي چوڌاري جيڪي ساھڙيون ۽ دوست هئا تن به اسان سان گڏ ڪڏهن ناٿڪ ٿي ڪيا. ته تڏهن اها سهڻي زندگي سونهن جو شينلڪي ٿيڻ واري ڳالهه ڏس ڪيئن وساري وينا آهيون؟“

اڙي هيل وٽ يوڪر سونهن جا شينلڪي. ان وقت سونهن جو شوق هو ڪٿي؟ اڃان ته پئي غريبيءَ جي ڪنڊن کان پلڪه ڇڏاياسين. ڪمپن ۾ ڪير ورهاسين، سرڪار کان وڌيڪن کي گهر ۾ مشينون وٺي ڏنوسين...“

ماءُ چيو هاڻي ڇئي نه وڃاءِ پٽ. چڱلڪي ليئن ڪجي جو هڪ هٿ ڏسي تبهڻي کي خبر نه پوي...“

”ممي نريش اهو اڳيون نريش ڪونه اٿئي جيڪو خود ور ور ڪري چوندو هو نيڪي ڪر درياءُ ۾ لوڙهه. ڪيڏن ماڻهن کي نوڪري وٺي ڏيندو هو. ۽ هاڻي؟“

ماءُ تڏهن ڪويتا جي ڪن کي مروتو ٿئي چيو ”تون به پاءُ جي ڳلا تي اصل پاڙي بيٺي آهين. ٿي ڇا ويو اٿئي؟ هاڻي ماڻهو سڀ ڏندين ڏاند آهن وڏي ڳالهه آزاديءَ کان پوءِ ملڪ رشوتخوري ايڏي وڌيل آهي جو ڪنهن جي مدد لاءِ ترسٽوئي نٿو پوي ٻس پئسا ڦينڪ تماشا ڏيک.“

الا. توهان ٻنهي کي الاجي ڇا ٿي ويو آهي. اها تون هئينءَ نه ممي. جو چوندي هئڻ ڌرم جو رڳو آدرش بدليو آهي، ڌرم نه.

”مطلب؟“ نريش نرڙ گهنجڻي سوال ڪيو ”مطلب هي ته ممي چوندي هئي هڪ سال اڳوات، سڄو ڌرمي اهو ليکيو ويندو هو جيڪو پڻي ڏيارام وانگر جج جي ڪرسيءَ تي ويٺي به محسوس ڪري ته سندس ڪري سندس ناپيءَ ۾ رام جي ڌني پيئي هلي. مگر هاڻي سڄو ڌرماڻا اهو آهي جيڪو عوام ماڻهن جي سک سهنج لاءِ ڪم ڪري.“

نه هيل وٽ. تنهنجي ماڻهن جا سک ۽ سهنج. مان سمجهان ٿو. مون اها آزادي ماڻي جيڪا هن ديس ۾ ملڻي ئي نه هئي. هن ديش جا ماڻهو آهن جهڙو جيئن جو پڻمانو تهڙو اٿن من جو پڻمانو. لاهي چاني گلا غبيت. وقت وجڻون ڪلون آهن زالون چاهي مرد. ڪمڻي ڪاءِ پيءُ اڏاءِ سونهن ماڻ.... هاڻي اهو آهي منهنجو آدرش. اڙي چري ماڻي ته ڏس اهلبنلنڊن آزادي سرگب آهي ڌرتيءَ تي سرگب باقي To hell with every.

ڪويتا ڇپ ڇاپ پاءِ ڏي ڏسندي رهي. بلباسي ٿيئي آهستي آهستي اٿڻ لڳي. سندس اک سڄو وقت نريش تي هئي.

وايو منڊل بلڪل سانت هو بهاهر هوا ۾ تيزي ايندي ٿي ويئي دريون ڪڙڪڻ لڳيون. ڪلندي ماءُ چيو ”اوجھو ملي آهي اڻاسي آزادي هوا ڪي به. اڻو بلبللا دريون ٻريون بند ڪريو نه ته شيشا سڀ ٽڪر هوندا.... ٿيئي اتي دريون بند ڪري پنهنجن ڪمرن ڏانهن وڃڻ لڳا.“

ڪويتا پاءُ جي ڪن وٽ مڙي چيو ”ي اهڙي آزادي اگر تنهنجي هيڊ مسٽريس جوءُ اتي
ونٺ لڳي ته؟....“

اڪيون چنپي چنپي نریش يڪتڪ پيڻ طرف ڏسندو رهيو جا ٿوري جپ ڏيکاري، اک
پڇي، پنهنجي بيد روم ڏي هلي ويئي.